

The article explains the purpose of the concept of "ecological-economic zoning" and proved its basic conceptual aspects. The role and place of the concept of sustainable tourism development, taking into account environmental and economic approach defined the strategy for sustainable development. Deals with the interaction of natural and economic factors on the basis of complex integrated combination of natural and socio-economic sciences and suggests basic foundation optimal balance between human activities and the natural environment in space and time

Keywords: ecological-economic zoning, sustainable tourism development, the concept of sustainable development, environmental potential, ecosystem.

УДК 334.012.33:332.155

Доц. З.І. Тенюх, канд. екон. наук –
Львівський НУ ім. Івана Франка

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ МАСШТАБІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто міжнародний досвід визначення масштабу державного сектора в економіці країни, критично проаналізовано вітчизняну методіку визначення питомої ваги державного сектора в економіці та запропоновано шляхи її удосконалення. Проаналізовано масштаб, структуру і динаміку державного сектора економіки України.

Ключові слова: державний сектор економіки, масштаб державного сектора, структура державного сектора, ефективність, кількісні й відносні показники оцінки, інтегральний показник.

Постановка проблеми. На сьогодні все ще актуальними є питання ефективного функціонування державного сектора економіки, які напряду пов'язані з визначенням його масштабів. Адже відсутність необхідної інформації не дасть змогу сформулювати обґрунтовану стратегію розвитку державного сектора на перспективу, вирішувати завдання оптимізації його розмірів і структури, підвищення ефективності використання державного майна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку концептуальних основ формування і розвитку державного сектора економіки в сучасних умовах господарювання зробили такі відомі вчені: Є.В. Балацкий, О.В. Длугопольський, А.А. Дорофеева, Л.М. Кузьменко, Д.Н. Медведєв, А.Ф. Мельник, Л.Г. Червова та ін. Проте багато дискусійних положень методики і практики визначення масштабів державного сектора економіки ще недостатньо висвітлені та потребують окремих додаткових досліджень.

Постановка завдання. Завданням роботи є критичний аналіз існуючих методичних підходів до визначення масштабів державного сектора економіки з метою формулювання дієвих практичних рекомендацій щодо їх удосконалення та впровадження у вітчизняну практику.

Виклад основного матеріалу. У світовій практиці не існує однозначного підходу до визначення розміру державного сектора економіки (далі – ДСЕ). Масштаби ДСЕ можна оцінювати з двох позицій: 1) через показники запасів і потоків; 2) через абсолютні та відносні величини.

Обсяг державної власності є запасом ресурсів, яким володіє держава, а обсяг державних доходів і витрат є потоком засобів, які мобілізуються та витрачаються державою. Проте стійкого взаємозв'язку ланок "запаси – потоки" у державному секторі не існує, оскільки держава фінансує свої витрати не лише за рахунок

доходів з капіталу, який їй належить, але і за рахунок податкових надходжень. Внаслідок цього показники питомої ваги державного сектора, які розраховуються, з одного боку, на базі масштабів державної власності, а з іншого – на основі доходів і витрат державного бюджету, можуть істотно відрізнятись [1, с. 50-51].

Зрозуміло, що кількісні параметри державного сектора будуть залежати від показників діяльності державних підприємств. Найбільш поширеними абсолютними показниками оцінки масштабів ДСЕ є такі: обсяги виробництва, капіталовкладень, державних витрат, урядових видатків, кількість підприємств, кількість зайнятих, вартість основних фондів тощо. Оскільки аналітичні можливості абсолютних показників обмежені, то на їхній підставі розраховують відносні аналоги, які до того ж можна використовувати й для здійснення порівнянь, зокрема з іншими країнами (табл. 1).

Табл. 1. Відносні показники оцінки масштабів державного сектора економіки

Показник	Зміст показника	Формула розрахунку	Умовні позначення
1. Ресурсна міць ДСЕ	Питома вага ДСЕ в загальній чисельності зайнятих у країні. Показує ступінь поглинання ДСЕ робочої сили (K_1)	$K_1 = L_g / L$	L_g – кількість зайнятих в ДСЕ; L – загальна кількість зайнятих в економіці країни
2. Масштаб державної власності ДСЕ	Питома вага ДСЕ у загальному обсязі основних засобів у країні. Показує ступінь поглинання ДСЕ активів (K_2).	$K_2 = A_g / A$	A_g – вартість основних засобів у ДСЕ; A – вартість основних засобів в економіці країни
3. Масштаб результативності ДСЕ	Питома вага продукції та послуг ДСЕ у ВВП (K_3)	$K_3 = D / Y$	D – додана вартість, вироблена і реалізована ДСЕ в поточних цінах; Y – ВВП країни в поточних цінах
4. Рівень концентрації	Питома вага ДСЕ в загальній кількості підприємств країни. Показує частку державної власності в економіці (K_4)	$K_4 = K_g / K$	K_g – кількість підприємств в ДСЕ; K – кількість усіх офіційно зареєстрованих підприємств в країні
5. Рушійні можливості держави	Питома вага інвестицій в ДСЕ у загальному обсязі інвестицій. Показує довгостроковий потенціал ДСЕ (K_5)	$K_5 = I_g / I$	I_g – обсяг інвестицій в ДСЕ; I – загальний обсяг інвестицій в економіку країни
6. Коефіцієнт акумуляції державних доходів	Питома вага державних доходів у ВВП (K_d)	$K_d = I_n / Y$	I_n – обсяг державних доходів; Y – ВВП країни в поточних цінах
7. Коефіцієнт витратання державних коштів	Питома вага державних витрат у ВВП (K_E)	$K_E = E_x / Y$	K_E – обсяг державних витрат; Y – ВВП країни в поточних цінах
8. Коефіцієнт оподаткування	Питома вага податків у ВВП (K_T)	$K_T = T / Y$	T – отримані податкові надходження в бюджет

Джерело: розробив автор на основі [1, с. 52; 2, с. 29].

У міжнародній практиці для оцінки масштабів ДСЕ найчастіше використовують перші чотири показники ($K_1 - K_4$), зазначені у табл. 1, оскільки саме вони виражають результативність та головні фактори виробництва. Зокрема, K_1 і K_2 відображають питому вагу макрофакторів (праці та капіталу), які є у розпорядженні ДСЕ, та дають змогу визначити витратний аспект його діяльності і, відповідно, його ресурсну міць; показник K_3 відображає результати (випуск чи обсяг

виробництва), які отримують підприємства ДСЕ; K_4 характеризує відносну вагу (питому вагу) ДСЕ з погляду кількості господарських структур, що входять до його складу; K_6 , на відміну від попередніх показників, які оцінювали поточний стан державного сектора, оцінює його майбутній потенціал та можливості [3, с. 46-47].

Усі розглянуті показники можна досить просто розрахувати, крім того, вони дають однозначну оцінку. Проте значення наведених показників, як правило, досить сильно відрізняються. Оскільки всі показники масштабу рівноправні, то виникає потреба у їх зрівнюванні та усередненні для отримання узагальненої (інтегральної) оцінки питомої ваги ДСЕ в економіці. У світовій практиці для цих цілей використовують інтегральні показники відносного масштабу ДСЕ.

У різні часи у літературі пропонували різні підходи до формування інтегрального показника. У міжнародній практиці використовують таку формулу [3, с. 49]:

$$K = \frac{K_1 + K_3 + K_6}{3} \cdot 100, \% . \quad (1)$$

Надалі показник модифіковано із врахуванням питомої ваги державних доходів і витрат у ВВП країни [1, с. 52]:

$$K' = (K + K_4 + K_{власн} + K_{доход} + K_{витр}) / 5, \quad (2)$$

де: $K_{власн}$ – питома вага державної власності в національному багатстві країни; $K_{доход}$ – питома вага державних доходів у ВВП; $K_{витр}$ – питома вага державних витрат у ВВП.

На нашу думку, цей показник надто обширний і охоплює не лише ДСЕ, а й державну власність і державні фінанси.

Пізніше в аналітичних розрахунках використовували дещо іншу формулу [3, с. 49]:

$$K = \left(\frac{K_1 + K_3 + K_4}{3} \right) 100\% . \quad (3)$$

Далі запропонували "підсилити" коефіцієнт (3) завдяки використанню не трьох, а чотирьох показників [3, с. 49]:

$$K = \frac{K_1 + K_2 + K_3 + K_4}{4} \cdot 100, \% . \quad (4)$$

Ще пізніше показник (4) було зменшено до більш компактної та логічної формули [3, с. 49]:

$$K = \left(\frac{K_1 + K_2 + K_3}{3} \right) 100\% . \quad (5)$$

В Україні для визначення розміру ДСЕ використовують Методику визначення питомої ваги державного сектора в економіці, затверджену наказом Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України, Державного комітету статистики, Фонду державного майна України від 4.11.2003 № 307/375/1963 (далі – Методика) [4]. У Методиці визначено суб'єкти господарювання, що належать до ДСЕ, порядок розрахунку питомої ваги ДСЕ, його періодичність. Для

розрахунку питомої ваги ДСЕ використовують такі показники: кількість суб'єктів господарювання; обсяг реалізованої продукції у діючих цінах (без ПДВ та акцизу); чистий прибуток (збиток); залишкова вартість основних засобів і нематеріальних активів і вартість оборотних активів; середньооблікова кількість штатних працівників. На їх основі розраховують відносні аналоги, зокрема:

- 1) питому вагу середньооблікової кількості штатних працівників суб'єктів господарювання державного сектора економіки в середньообліковій кількості штатних працівників суб'єктів господарювання – K_1 ;
- 2) питому вагу середньої залишкової вартості основних засобів і нематеріальних активів (K_2) та вартості оборотних активів (K_{2*}) суб'єктів господарювання ДСЕ в середній залишковій вартості таких активів суб'єктів господарювання;
- 3) питому вагу обсягу реалізованої продукції, робіт, послуг суб'єктів господарювання державного сектора економіки в загальному обсязі реалізованої продукції, робіт, послуг суб'єктів господарювання – K_3 ;
- 4) питому вагу кількості суб'єктів господарювання ДСЕ в загальній кількості суб'єктів господарювання – K_4 ;
- 5) питому вагу чистого прибутку (сальдо) суб'єктів господарювання ДСЕ в загальному обсязі чистого прибутку суб'єктів господарювання – K_5 .

Питому вагу державного сектора в економіці розраховують як середнє арифметичне значення згаданих вище показників [4]:

$$K = \frac{K_1 + K_2 + K_3 + K_4 + K_5}{5} \cdot 100, \% . \quad (6)$$

Розрахунки за даною Методикою проводить Міністерство економічного розвитку і торгівлі України щоквартально в розрізі видів економічної діяльності та оприлюднює їх результати на сайті, що дає змогу проаналізувати структуру ДСЕ України (табл. 2).

Отже, питома вага ДСЕ упродовж 2010-2012 рр. змінюється в межах 9-10 % та має тенденцію до скорочення, адже кількість підприємств ДСЕ скоротилася з 3019 у 2010 до 1246 – у 2012 р. Проаналізуємо структуру ДСЕ за даними 2011 р., оскільки дані за 2012 р. подані не в повному обсязі, а лише за 9 місяців. Отже, ДСЕ у 2011 р. на 63,4 % представлений державними унітарними підприємствами. Найбільше діяльність ДСЕ сконцентрована в транспорті і зв'язку (становить 28,8 %), операціях з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям – 18 % та промисловості – 11,9 %, зокрема в добувній промисловості та виробництві і розподіленні електроенергії, газу та води, що у відсотковому відношенні становить 19 % і 27,1 % відповідно. Найменше ДСЕ представлений у фінансовій діяльності – 1,4 %, будівництві – 0,9 %, торгівлі і ремонті – 0,7 %, що є виправданим у ринкових умовах. У сільському господарстві (5,3 %) та діяльності готелів та ресторанів (3,3 %) частка ДСЕ повинна бути знижена, оскільки ці види діяльності не характерні для нього. У сфері освіти, охорони здоров'я, соціальної допомоги та наданні комунальних та індивідуальних послуг, діяльності у сфері культури та спорту, навпаки, частка ДСЕ надто мала і становить 2,6 %, 6,8 % та 2,5 % відповідно. У цих видах діяльності, на нашу думку, навпаки – повинен переважати ДСЕ, оскільки цей вид діяльності суспільно необхідний для населення.

Табл. 2. Питома вага державного сектору в економіці України у 2010-2012 рр.[5]

№ з/п	Вид економічної діяльності	Питома вага, %			У т.ч. питома вага державних підприємств у державному секторі економіки, %		
		2010	2011	2012*	2010	2011	2012*
	Усього, у тому числі:	9,2	10,4	9,6	74,4	63,4	54,4
1	Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	7,8	5,3	47,2	73,1	99,5	99,9
2	Промисловість:	11,2	11,9	10,1	89,1	73,3	57,5
2.1	- добувна промисловість	15,7	19,0	11,3	155,0	86,6	55,8
2.2	- переробна промисловість	5,6	5,1	4,5	64,5	66,9	53,8
2.3	- виробництво і розподілення електроенергії, газу, води	20,7	27,1	52,8	92,2	74,4	70,8
3	Будівництво	0,8	0,9	1,0	56,2	66,0	45,6
4	Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	0,7	0,7	1,1	87,0	84,3	75,6
5	Діяльність готелів та ресторанів	4,65	3,3	4,9	79,0	80,8	59,3
6	Діяльність транспорту та зв'язку	35,6	28,8	23,5	89,4	91,7	98,6
7	Фінансова діяльність	0,8	1,4	3,3	25,8	31,9	8,2
8	Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	17,5	18,0	26,7	54,5	45,7	37,5
9	Освіта	4,3	2,6	2,6	97,9	94,3	100,0
10	Охорона здоров'я та соціальна допомога	7,8	6,8	15,7	99,0	94,9	97,7
11	Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	4,1	2,5	3,0	100,0	102,2	77,8

*Інформація за 9 місяців 2012 р.

Використання такої методики дає змогу точніше визначити розмір ДСЕ, позаяк враховує основні показники діяльності ДСЕ. Адже оцінювання його частки з використанням якогось одного показника може призвести до отримання неповної або необ'єктивної інформації, оскільки значення показників можуть істотно відрізнятися. Проте розглянута Методика розрахунку питомої ваги ДСЕ має низку недоліків.

По-перше, використовуються показники, які частково дублюють один одного, зокрема питома вага реалізованої продукції та чистого прибутку. Крім того, виникає "плутанина" під час використання показника питомої ваги чистого прибутку (збитку), оскільки збитки при розрахунках не враховують. У підсумку виникає питання як формувати дільник: з використанням цього показника чи без нього. Оскільки значна частина державних підприємств є збитковою, то така неоднозначність може призвести до неправильної оцінки розміру ДСЕ.

По-друге, у розрахунках недоцільно використовувати питому вагу ДСЕ в загальній кількості підприємств країни, оскільки зазвичай державні підприємства доволі великі за розмірами і порівняння їх з великою кількістю підприємств різних організаційно-правових форм господарювання може призвести до заниження питомої ваги ДСЕ [6, с. 93-94].

Тому вважаємо, що для усунення зазначених недоліків варто використовувати іншу методику розрахунку питомої ваги ДСЕ. Зокрема, на нашу думку, показник, розрахований за формулою (5), у методологічному плані найбільш

прийнятний для вітчизняної економіки та її статистичного забезпечення. Справді, відповідно до (5), при оцінці масштабу ДСЕ враховують два макрофактори (праця і капітал) і результат їхнього поєднання (випуск). Показник К відображає середню питому вагу ДСЕ, відображену у відсотках та може змінюватися в межах від 0 (відсутність ДСЕ) до 100 (тотальний ДСЕ) відсотків. Саме тому вважаємо, що доцільно розраховувати питому вагу ДСЕ в економіці України з використанням цієї моделі, яка не враховує частки у загальній кількості підприємств економіки та частки чистого прибутку підприємств ДСЕ. Саме така модель дає змогу уникнути зазначених нами недоліків.

При аналізі розвитку ДСЕ у динаміці зменшення показника К означає послаблення позицій ДСЕ в економіці, а його збільшення – посилення ролі та участі ДСЕ. Для стратегічно важливих галузей та сегментів економіки показник К доцільно порівнювати з гранично допустимим значенням K^* , яке визначається експертним шляхом, враховуючи міркування забезпечення економічної безпеки та досягнення найважливіших цілей соціально-економічного розвитку країни. Отож, навіть у найпростішому вигляді показник масштабу ДСЕ можна безпосередньо використовувати для формування політики державного регулювання національної економіки [3, с. 50].

Розрахуємо на підставі даних табл. 3 питому вагу державного сектору в економіці України з використанням запропонованої методики (5) (табл. 3), та порівняємо її результати з офіційними даними, розрахованими за розглянутою вище методикою. Розрахунки питомої ваги ДСЕ за запропонованою методикою за 2007 та 2012 рр. відсутні, оскільки за цей період статистична інформація представлена лише за 9 місяців, що робить її непорівняльною. Окрім цього, відсутня інформація щодо частки середньоблікової кількості штатних працівників ДСЕ за 2012 р.

Табл. 3. Питома вага державного сектору в економіці протягом 2005-2012 рр.

Показник	Умовне позначення	Роки, %							
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Частка середньоблікової кількості штатних працівників	K_1	21,0	21,0	30,9	15,3	15,6	15,5	14,9	**
Частка залишкова вартості основних засобів та нематеріальних активів:	K_2								
- на початок		22,7	24,9	30,1	16,8	15,9	14,0	13,8	15,8
- на кінець		21,2	24,5	28,8	16,4	14,2	13,7	12,9	15,8
Вартість оборотних активів:	K_2^*								
- на початок		15,2	17,7	16,8	7,9	7,7	9,1	8,8	13,0
- на кінець		12,7	12,6	15,7	7,4	8,6	8,0	8,5	13,5
Частка обсягу реалізованої продукції	K_3	12,7	11,2	12,4	7,8	9,7	9,2	10,1	12,3
Частка у загальній кількості підприємств	K_4	1,5	1,3	4,3	1,0	0,9	1,0	0,9	6,8
Частка чистого прибутку	K_5	2,3	11,9	3,5	-	-	-	15,3	-
Питома вага державного сектору (офіційна методика)	K	12,2	14,2	16,1	9	9,5	9,2	10,4	9,6
Питома вага державного сектора (запропонована методика)	K	18,55	18,95	**	13,23	13,45	12,85	12,78	**

Примітки: * Інформація за 9 місяців. ** Інформація відсутня. – показник має від'ємне значення. Джерело: розраховував автор на основі [5].

Як бачимо, питома вага державного сектору у 2005-2006 рр., розрахована за запропонованою нами методикою, практично не відрізняється. Тобто немає такого коливання, яке є в офіційній методиці. Тому вважаємо, що така методика розрахунку більш прийнятна та відображає реальний розмір ДСЕ, який не може за рік істотно змінитися. Далі простежується незначне скорочення обсягів ДСЕ, що підтверджується як офіційними даними, так і проведеними нами розрахунками.

Висновки. Таким чином, у ході аналізу вітчизняної Методики визначення питомої ваги ДСЕ в економіці, виявлено низку недоліків, пов'язаних із використанням у розрахунках надто великої кількості показників, два з яких частково дублюють один одного. Для їх усунення пропонуємо визначити його питому вагу як середнє арифметичне питомої ваги кількості працівників, обсягу реалізованої продукції та залишкової вартості основних засобів і нематеріальних активів. Перевагою такого підходу є те, що при оцінці масштабу ДСЕ враховуються найважливіші чинники: два макрофактора (праця і капітал) та результат їх поєднання (випуск).

Запропонована методика може слугувати основою для формування обґрунтованої величини ДСЕ в економіці України та розробки Концепції управління державним сектором економіки України.

Література

1. Длугопольський О.В. Теорія економіки державного сектора : навч. посібн. / О.В. Длугопольський. – К. : Вид. дім. "Професіонал", 2007. – 592 с.
2. Мельник А.Ф. Публічний сектор і державна політика в демократичному суспільстві : монографія / А.Ф. Мельник, О.В. Длугопольський. – Тернопіль : Вид-во "Економічна думка", 2008. – 240 с.
3. Балацкий Е.В. Российская модель государственного сектора экономики : монография / Е.В. Балацкий, В.А. Конышев. – М. : ЗАО "Изд-во "Экономика", 2005. – 390 с. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.kapital-rus.ru/index.php/articles/article/181135>
4. Про затвердження методики визначення питомої ваги державного сектору в економіці: Наказ Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України, Державного комітету статистики, Фонду державного майна України від 4.11.2003 р., № 307/375/1963 // Офіційний вісник України : укр. інформ. бюлетень. – 2003. – № 48. – С. 292.
5. Питома вага державного сектору в економіці за 2005-2012 роки // Офіційний сайт Міністерства економіки України. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=36252.
6. Кузьменко Л.М. Государственный сектор в экономике Украины : монография / Л.М. Кузьменко, Л.Г. Червова, А.А. Дорофеева, Д.Н. Медведев. – Донецк : НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти, 2007. – 256 с.

Тенюх З.И. Методические подходы к определению масштабов государственного сектора экономики

Рассмотрен международный опыт определения масштаба государственного сектора в экономике страны, критически проанализирована отечественная методика определения удельного веса государственного сектора в экономике и предложены пути ее совершенствования. Проанализированы масштаб, структура и динамика государственного сектора экономики Украины.

Ключевые слова: государственный сектор экономики, масштаб государственного сектора, структура государственного сектора, эффективность, количественные и относительные показатели оценки, интегральный показатель.

Tenyukh Z.I. Methodological approaches to determining the size of the public sector

The article describes the international experience to determine the extent of the public sector in the economy, critically analyzed the domestic method of determining the share of public sector in the economy and ways to improve it. Analyzed the scale, structure and dynamics of the public sector of the economy of Ukraine.

Keywords: the public sector of the economy, the scope of the public sector, the structure of public sector efficiency, quantitative and relative performance evaluation, integrated indicator.

УДК 336.76

Здобувач І.Є. Трюх¹ – Львівська КА

ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ ЩОДО НАДАННЯ СПОЖИВЧИХ КРЕДИТІВ

Розглянуто іноземний досвід здійснення банківських операцій щодо надання споживчих кредитів і розвиток ринкової інфраструктури, пов'язаної з наданням споживчих кредитів населенню. Зроблено аналіз середніх процентних ставок за споживчими кредитами у країнах Євросоюзу. Оцінено роль споживчого кредитування за кордоном та в Україні. Розглянуто позитивні та негативні наслідки активного розвитку споживчого кредитування.

Ключові слова: банківські операції, споживчий кредит, форми кредиту, кредитний продукт, небанківські кредитно-фінансові установи, ринкова інфраструктура.

Постановка проблеми. На сучасному етапі економічного розвитку важливе місце належить удосконаленню форм кредиту та формуванню ефективної кредитної системи.

Значну роль у задоволенні виникаючих потреб населення, у підвищенні його життєвого рівня, у забезпеченні соціально-економічного розвитку країни відіграє така форма кредиту, як споживчий кредит, що надається населенню для задоволення різноманітних споживчих потреб.

Проте питання кредитування населення на споживчі потреби в умовах ринкової економіки потребують подальших досліджень. На особливу увагу заслуговує впровадження нових кредитних продуктів, що надаються населенню України, з урахуванням іноземного досвіду банківських і небанківських кредитно-фінансових установ, а також розвиток ринкової інфраструктури, пов'язаної з наданням споживчих кредитів населенню.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Питання, які стосуються кредитування населення на споживчі потреби, висвітлено у працях таких вчених: Б. Едвардса, Ж. Матука, Е. Ріда, П. Роуза, М. Шульте, К.-Д. Якоба; В. Захарова, А. Казімагомедова, О. Лаврушина, Г. Панової, В. Лагутіна, А. Мороза, М. Савлука, О. Боднара, А. Базилевича та інших.

Виклад основного матеріалу. Найбільшого розвитку споживче кредитування за кордоном набуло у 20-ті роки ХХ ст. у США, Канаді, Англії та Австралії, а з середини 50-х років – у ФРН, Франції, Італії та інших європейських країнах, а трохи пізніше у Японії під впливом посилення розриву між зростаючими можливостями виробництва й обмеженими рамками платоспроможного попиту населення.

¹ Наук. керівник: проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук